

Experimenteren met een educatieve straf in het voetbal

Evaluatie van de Training Sport & Gedrag

Paul Duijvestijn
Sander Scherders

RAPPORT

Experimenteren met een educatieve straf in het voetbal

Evaluatie van de Training Sport & Gedrag

Paul Duijvestijn
Sander Scherders

Met medewerking van:
Marga van Aalst en Raven Barendregt

Amsterdam, 18-9-2015

Paul Duijvestijn
onderzoeker
sscherders@dsp-groep.nl
M 06 45882511

Sander Scherders
onderzoeker
sscherders@dsp-groep.nl
M 06 81489234

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Onderzoeksvragen	4
1.2	Methodische opzet	6
1.3	De opbouw van het rapport	8
2	De Training Sport & Gedrag: wie kiest ervoor en waarom?	9
2.1	Het aantal deelnemers aan de Training Sport & Gedrag	9
2.2	Jonge voetballers die over de schreef gaan: overeenkomsten en verschillen	11
2.3	Argumenten om deel te nemen aan de Sport & Gedrag Training	13
3	Ervaringen met de Training Sport & Gedrag	14
3.1	Ervaringen van deelnemers	15
3.2	Ervaringen van ouders, trainers en Halt-medewerkers	15
3.3	Excuusgesprek met slachtoffers	16
4	Opbrengsten en meerwaarde van de Training Sport & Gedrag in beeld	17
4.1	Attitude- en gedragsverandering volgens de deelnemers zelf	17
4.2	Attitude- en gedragsverandering volgens de omgeving	18
4.3	Attitude- en gedragsverandering buiten het voetbalveld	19
4.4	Duurzaamheid attitude- en gedragsverandering	19
4.5	Resultaten bij niet-deelnemers: het effect van schorsen	20
5	Conclusies en aanbevelingen	21

1 Inleiding

In het seizoen 2014-2015 hebben de K NVB-districten West II en Zuid I geëxperimenteerd met een educatieve straf in het voetbal. Deze experimenten zijn onderdeel van een intensievere aanpak van de KNVB om voetbalgeweld op en rond de voetbalvelden tegen te gaan.¹ Jeugdvoetballers (D, C en B: 12 tot en met 16 jaar) die vanwege serieus wangedrag² een forse schorsing (5 tot 8 wedstrijden) opgelegd krijgen, wordt de mogelijkheid geboden om een deel van die schorsing kwijtgescholden te krijgen door de speciaal ontwikkelde Training Sport & Gedrag met goed gevolg te doorlopen. Deze training bestaat uit een aantal educatieve sessies en opdrachten. De Training Sport & Gedrag is afgeleid van de zogeheten Halt-straf³ en wordt begeleid door een medewerker van Halt. Doel van de training is gedragsbeïnvloeding op basis van meer bewustwording en zelfreflectie, recidive vermindering en genoegdoening voor eventuele slachtoffers. Het moet er met andere woorden toe leiden dat jeugdvoetballers zelf tot het inzicht komen dat wat ze hebben gedaan niet kan en dat ze zich niet nog eens zo laten gaan.

Vanwege het experimentele en vernieuwende karakter van de Training Sport & Gedrag heeft DSP-groep de opdracht gekregen om de pilot te volgen. Voorliggend rapport bevat de resultaten van het evaluatieonderzoek en biedt inzicht in het verloop van het experiment, ervaringen, opbrengsten, sterke punten, knelpunten en kritische succesfactoren. Op basis daarvan doen we tenslotte aanbevelingen voor het vervolg, want de pilot is vooral bedoeld om van te leren.

In dit eerste hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in op de onderzoeksvragen, de opzet van het evaluatieonderzoek en de verdere opbouw van het rapport.

1.1 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Heeft de Training Sport & Gedrag meerwaarde ten opzichte van een reguliere schorsing en zo ja voor wie en op welke vlakken?

Noot 1 Eerder al heeft de KNVB een nieuwe aanpak van excessen geïntroduceerd. Onderdeel van deze aanpak is het zwaardere bestraffen van excessief fysiek en verbaal geweld. Naast zwaardere straffen is de KNVB dus gestart met het experimenteren met deze educatieve straf.

Noot 2 Hierbij gaat het om gewelddadige handelingen (trappen, slaan, kopstoot, elleboog enz.) buiten een spelsituatie (duel om de bal), grove beledigingen of discriminatie, bedreigingen en spuwen.

Noot 3 Halt voert al jaren namens het Ministerie van Veiligheid en Justitie de Halt-straf uit. Ook hier staat de educatieve component centraal. Door educatieve trainingen met als doel gedragsbeïnvloeding en recidive vermindering, worden jongeren die bijvoorbeeld winkeldiefstal plegen, voortijdig vuurwerk afsteken en/of openbare eigendommen vernielen, aangepakt.

Deze hoofdvraag bestaat uit drie deelvragen, die allen ook weer zijn onderverdeeld in enkele subvragen.

1. Welke jeugdvoetballers kiezen voor de Training Sport & Gedrag en hoe verhouden zij zich tot jongeren die er niet voor kiezen?

- Hoeveel jongeren hebben de Training Sport & Gedrag aangeboden gekregen en hoeveel hiervan hebben dit alternatief voor een schorsing wel/niet geaccepteerd? Welke kritische succesfactoren spelen hierin een rol?
- In hoeverre zijn er overeenkomende kenmerken tussen de jongeren die op het veld over de schreef gaan? Denk aan: sociaal-economisch milieu, eerdere schorsingen, eerdere (kleine) vergrijpen op en om het veld, karaktertrekken. Zijn het zogenaamde 'logische overtreders'?
- Hoe functioneren deze jongeren buiten het voetbalveld? In hoeverre misdragen ze zich ook wel eens op school, op straat of thuis? Zijn ze wel eens met politie of Halt in aanraking geweest?
- Hoe houdt de groep die kiest voor de Training Sport & Gedrag zich tot de groep die deze straf weigert en voorkeur geeft aan een schorsing? Hoe groot zijn beide groepen, waarin verschillen ze van elkaar en wat zijn hun overwegingen bij hun beslissing?

2. Hoe wordt de opzet van de Training Sport & Gedrag gewaardeerd? Wat gaat goed, wat kan beter?

- Hoe ervaren en beleven de deelnemende jongeren de Training Sport & Gedrag? Wat vinden zij goede en minder goede elementen en waarom? Missen zij nog aspecten?
- Hoe ervaren direct betrokkenen (Halt-medewerkers, trainers/coaches, ouders/verzorgers) de Training Sport & Gedrag? Wat vinden zij goede en minder goede elementen en waarom? Missen zij nog aspecten?
- Wat vinden de slachtoffers (bijv. de scheidsrechter of de tegenstander waar het delict tegen plaatsvond) van de Training Sport & Gedrag? In hoeverre helpt het hen en geeft het hun genoegdoening?

3. Wat levert de Training Sport & Gedrag op? Wat is het effect ervan op het gedrag van deelnemers?

- Wat hebben de deelnemers van de Training Sport & Gedrag geleerd? In hoeverre heeft er, volgens de deelnemers zelf, een attitude- en gedragsverandering bij hen plaatsgevonden en zo ja op welke vlakken?
- In hoeverre heeft er, volgens direct betrokkenen (Halt-medewerkers, trainers/coaches, ouders/verzorgers), een attitude- en gedragsverandering bij deelnemers plaatsgevonden en zo ja op welke vlakken?
- Beperkt een eventuele attitude- en gedragsverandering zich tot het voetbalveld of zijn veranderingen ook daarbuiten merkbaar (op school, op straat, thuis)?
- Hoe duurzaam zijn eventuele attitude- en gedragsveranderingen? In hoeverre is de deelnemer na de Training Sport & Gedrag nog betrokken geweest bij incidenten (recidive)?
- Waar zijn eventuele verschillen in resultaten en effecten tussen deelnemers op terug te voeren?
- In welke mate zien we bovenvermelde resultaten en effecten ook terug bij niet-deelnemers (jongeren, die alleen een schorsing hebben ondergaan)? Welke verschillen zien we op dit punt tussen deelnemers en niet-deelnemers?

1.2 Methodische opzet

Kwalitatieve procesevaluatie

De Training Sport & Gedrag bevindt zich in een experimentele fase. Omdat de interventie nog in ontwikkeling is ligt een overwegend kwalitatieve procesevaluatie, vooral gericht op het achterhalen van kritische succesfactoren, ervaringen, duurzaamheid en reikwijdte van resultaten meer voor de hand dan een 'harde' effectevaluatie. Dat is ook terug te zien in de onderzoeksvragen. Aspecten als zelfreflectie, bewustwording, overtuigingen en dergelijke laten zich niet goed 'vangen' in vragenlijsten en komen beter tot hun recht in persoonlijke gesprekken, omdat die de mogelijkheid bieden om door te vragen. Op die manier krijgen we inzicht in hoe de Training Sport & Gedrag inwerkt op het gedrag en op achterliggende gedachten en overtuigingen van deelnemers, zowel binnen als buiten het voetbal.

Onderzoeksgroepen

We onderscheiden drie onderzoeksgroepen, die we met elkaar vergelijken:

- 1 Experimentele groep: jongeren die deelnemen aan de Training Sport & Gedrag.
- 2 Controlegroep: jongeren die een schorsing opgelegd krijgen.
- 3 'Weigeraars': jongeren die de Training Sport & Gedrag krijgen aangeboden, maar dit weigeren.

Van zowel groep 1 als 2 hebben we terug gehoord hoe ze hun straf hebben ervaren en wat ze daarvan hebben geleerd met het oog op de toekomst. We hebben onderzocht of er verschillen zijn tussen de experimentele en controlegroep op het vlak van veranderd gedrag, gedachten, overtuigingen enzovoorts.

De derde groep zijn jongeren die de Training Sport & Gedrag wel aangeboden hebben gekregen, maar dit hebben geweigerd. Het is interessant om van hen te horen welke overwegingen hierbij een rol hebben gespeeld en ook om te checken op welke andere punten deze jongeren afwijken van de deelnemers uit de experimentele groep.

Multi-perspectief

Bij de experimentele en controlegroep hebben we niet alleen de jongeren zelf bevraagd, maar ook direct betrokkenen in hun omgeving. Hoe vinden zij dat de Training Sport & Gedrag respectievelijk schorsing is verlopen? Wat heeft de jongere hier in hun ogen van opgestoken en wat merken zij daar concreet van? Door dit multi-perspectief krijgen resultaten een grotere zeggingskracht; jongeren zelf kunnen immers wel vinden en zeggen dat ze veel geleerd hebben en zich beter zijn gaan gedragen, maar nog sprekender is het natuurlijk als ook mensen in hun directe omgeving een verandering bemerken.

Voor de experimentele groep hebben we ons in dit verband gericht op de trainer/coach, de ouders/verzorgers en de Halt-medewerker. De trainer/coach is de aanwezige persoon om aan te geven of het gedrag van de jongere op het voetbalveld is veranderd. Ouders/verzorgers zijn bevraagd, omdat zij inzicht kunnen bieden in de mate waarin de Training Sport & Gedrag ook heeft doorgewerkt op andere vlakken (school, thuis, straat). De Halt-medewerker tenslotte is gevraagd naar zijn of haar professionele blik: hoe vindt hij of zij dat de Training Sport & Gedrag is verlopen, hoe was de inzet en medewerking van de jongere en wat mag bij deze jongeren wel/niet verwacht worden en waarom?

Voor de controlegroep hebben we – naast de geschorsten zelf – alleen de trainer/coach bevestigd. De vraag was hier of de schorsing tot ander gedrag op het voetbalveld heeft geleid. Dat een schorsing ook breder doorwerkt is immers niet waarschijnlijk.

Daarnaast hebben we tevens interviews gehouden met de betrokken medewerkers van de beide KNVB-districten. Deze gesprekken gingen niet over individuele jongeren, maar over de werkwijze en hun ervaringen en indrukken in algemene zin. Wat vonden zij bijvoorbeeld van de pilot? Wat ging in hun ogen goed en minder goed? Wat voor geluiden hoorden zij terug van de jongeren en ouders die zij benaderden? Enz.

Meetmomenten

Er is gemeten op drie momenten:

- **T0 Nulmeting**: bij start van het traject. Focus: Wat zijn de kenmerken van de jongeren? Waarom kiezen zij al dan niet voor de Training Sport & Gedrag? Wat verwachten zij ervan?
- **T1 Eénmeting**: kort na afloop van de Training Sport & Gedrag. Focus: Hoe is het traject verlopen? Wat ging goed, wat ging minder goed en waardoor kwam dat? Wat zijn de verwachtingen ten aanzien van toekomstig gedrag?
- **T2 Tweemeting**: follow-up circa twee maanden na afloop van de Training Sport & Gedrag of schorsing. Focus: Welke duurzame veranderingen zien we wel/niet terug in attitude en gedrag?

In schema: Wie zijn wanneer bevestigd?

	T0 (0-meting)	T1 (na afloop traject)	T2 (follow-up meting)
Deelnemers (experimentele groep)	X		X
Halt-medewerker		X	
Trainer			X
Ouder/verzorger			X
'Weigeraars'	X		
Geschorsten (controlegroep)			X
Trainer			X

Meetinstrumenten

Op T0, T1 en T2 hebben we met de verschillende onderzoeksgroepen telefonische gesprekken gevoerd aan de hand van een topiclist/vragenlijst. Voor elk meetmoment en elke onderzoeksgroep is een specifieke topiclist/vragenlijst gebruikt, aangezien de focus zoals eerder gesteld steeds anders is. In totaal zijn dus 8 topiclists/vragenlijsten gebruikt. Met elkaar dekken deze 8 topiclists/vragenlijsten de onderzoeksvragen uit hoofdstuk 2, waarbij telkens op andere onderdelen wordt ingezoomd. Tevens is een aparte vragenlijst gebruikt voor de interviews met de KNVB-districten. De gebruikte topiclists/vragenlijsten zijn opvraagbaar bij DSP-groep.

Respons

Vooraf was beoogd om 25 jongeren deel te laten nemen aan de pilot met de Training Sport & Gedrag, maar dit aantal is bij lange na niet gehaald. De Training Sport & Gedrag kon in de pilotfase niet verplicht worden opgelegd aan jonge voetballers die over de schreef gingen. Het werd als alternatief aan hen aangeboden. Slechts 5 jongeren hebben het aanbod om de Training Sport &

Gedrag te volgen – in ruil voor een korting op het aantal wedstrijden schorsing – geaccepteerd. Dit is op zichzelf al een belangrijke bevinding. Zie paragraaf 2.1 van deze rapportage voor meer informatie over de achtergronden en redenen van de tegenvallende animo voor de Training Sport & Gedrag.

In het kader van het monitoronderzoek zijn alle 5 de deelnemers bevraagd, plus hun trainer, ouder(s) en Halt-medewerker. Daarnaast zijn 5 jongeren uit de weigergroep en 5 jongeren (en hun trainer) uit de controlegroep (alleen een schorsing) in het onderzoek betrokken. Dit aantal respondenten is uiteraard te klein om representatieve uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit van de Training Sport & Gedrag. De resultaten moeten derhalve met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Anderzijds heeft het onderzoek wel indicatieve waarde: het geeft een beeld van de ervaringen en waarde van de Training Sport & Gedrag en eventuele effecten kunnen aannemelijk worden gemaakt. Immers, als het gros van de pilotdeelnemers (experimentele groep) in tegenstelling tot regulier geschorsten (controlegroep) op een aantal concrete gedragsaspecten veranderingen laten zien en dit door verschillende betrokkenen in de omgeving wordt bevestigd, is het aannemelijk dat de Training Sport & Gedrag verantwoordelijk is voor de verschillen.

Analyse

Per jongere hebben we alle verkregen informatie gebundeld. Dat betekent dat van deze jongeren een goed beeld is ontstaan op basis van de informatie die we op de verschillende meetmomenten hebben gekregen van henzelf en van genoemde betrokkenen in hun omgeving. Deze beschrijvingen vormden de ruwe input voor de overall-analyse. Alle verzamelde informatie is, vanwege privacy-redenen, geanonimiseerd verwerkt in de rapportage.

1.3 De opbouw van het rapport

Na dit inleidende hoofdstuk volgen in hoofdstuk 2, 3 en 4 de 'kale' resultaten op basis van een overall-analyse. Elk van deze drie resultatenhoofdstukken behandelt een van de drie deelvragen. Hoofdstuk 2 gaat in op de vraag welke jongeren wel en niet voor de Training Sport & Gedrag kiezen en welke overwegingen zij daarvoor hebben. In hoofdstuk 3 volgt een weergave van de ervaringen van de jongeren, trainers, ouders en Halt-medewerkers. Hoe kijken zij terug op de Training Sport & Gedrag, wat vinden zij er goed aan en wat kan beter? Hoofdstuk 4 brengt vervolgens de opbrengsten en meerwaarde in beeld van de Training Sport & Gedrag, maar ook van de reguliere schorsing. Wat voor inzichten levert het jongeren op? Wat hebben ze er verder aan? En wat voor effect heeft het op hun gedrag gehad? Tenslotte biedt hoofdstuk 5 plek voor de conclusies en aanbevelingen. Naast een samenvattend antwoord op de onderzoeksvragen is hier ook ruimte voor de interpretatie en adviezen van de onderzoekers.

2 De Training Sport & Gedrag: wie kiest ervoor en waarom?

In dit hoofdstuk brengen in kaart welke jongeren wel en welke jongeren niet voor de Training Sport & Gedrag hebben gekozen en hun motivatie daarvoor. Daartoe geven we achtereenvolgens antwoord op de volgende vragen:

- 1 Hoeveel jongeren hebben de Training Sport & Gedrag aangeboden gekregen en hoeveel hiervan hebben dit alternatief voor een schorsing wel/niet geaccepteerd?
- 2 In hoeverre zijn er overeenkomende kenmerken tussen de jongeren die op het veld over de schreef gaan? Hoe functioneren deze jongeren buiten het voetbalveld?
- 3 Hoe verhoudt de groep die kiest voor de Training Sport & Gedrag zich tot de groep die deze straf weigert en voorkeur geeft aan een schorsing?

2.1 Het aantal deelnemers aan de Training Sport & Gedrag

Hoeveel jongeren hebben de Training Sport & Gedrag aangeboden gekregen en hoeveel hiervan hebben dit alternatief voor een schorsing wel/niet geaccepteerd? Welke kritische succesfactoren spelen hierin een rol?

“De Training Sport & Gedrag is op zich goed verlopen, maar dat het geen groter succes is geworden in aantal lag deels aan de opzet, deels aan mezelf. Ik had geen tijd om te kijken wie er in aanmerking kwam voor selectie en ook het opstarten, doorbellen en versturen van uitnodigingsbrieven kostte meer tijd dan gedacht ” (KNVB-medewerker).

Het doel van de KNVB was om 25 jongeren aan de pilot Training Sport & Gedrag deel te laten nemen in de twee betrokken KNVB-districten. Dat aantal leek vooraf haalbaar, aangezien de totale populatie jongeren, die voor deelname aan de Training in aanmerking kwam, ongeveer 200 jongeren beslaat. Dat aantal is een schatting van de beide KNVB-districten op basis van a) het aantal geschorste jongeren per week in de twee districten waar de pilot heeft gedraaid en b) de duur van de pilot.⁴

Uiteindelijk is de Training Sport & Gedrag echter aan niet meer dan 20 jonge voetballers aangeboden, waarvan er slechts 5 dit aanbod accepteerden. De andere vijftien zagen af van deelname; zij kozen ervoor om ‘gewoon’ hun schorsing uit te zitten.

Dit geeft aanleiding voor twee vragen:

- 1 Waarom werd de Training Sport & Gedrag aan zo weinig jongeren aangeboden?
- 2 Waarom wees 75 procent van de jongeren de Training Sport & Gedrag af?

Noot 4 Elk voetbalweekend krijgt per KNVB-district gemiddeld circa 5 tot 10 jongeren een schorsing opgelegd.

Ad 1. Waarom werd de Training Sport & Gedrag aan zo weinig jongeren aangeboden?

Volgens de betrokken medewerkers van de KNVB-districten is de werving van jongeren via verenigingen en spelers voor verbetering vatbaar. De Training Sport & Gedrag was nog niet voldoende ingebed in de organisatie en er was sprake van een capaciteitsprobleem. Het selecteren en benaderen van jongeren voor de training kwam bovenop de (al drukke) werkzaamheden van de KNVB-districtsmedewerkers. Ze kwamen er simpelweg vaak niet aan toe, ook al omdat de potentiële deelnemers vaak moeilijk bereikbaar waren: veelal bleken de contactgegevens niet te kloppen en/of reageerden de jongeren of hun ouders niet op telefoontjes.

Ad 2. Waarom wees 75 procent van de jongeren de Training Sport & Gedrag af?

Een kwart van de jongeren, die de Training kreeg aangeboden, ging in op het voorstel. Maar driekwart koos er dus voor om de opgelegde schorsing 'gewoon' volledig uit te zitten. Wat brengt hen tot deze beslissing? In de eerste plaats wijzen de KNVB-districtsmedewerkers erop dat de timing van het voorstel niet ideaal is: de jongeren krijgen de Training als alternatief aangeboden pas het moment dat hun schorsing definitief is. Dat betekent dat zij al een aantal stappen hebben doorlopen. Eerst moeten zij beslissen of ze het schikkingsvoorstel accepteren of niet. Zo niet wordt hun 'zaak' behandeld door de tuchtcommissie om moeten ze de uitspraak afwachten. *"Daarna zijn ze er vaak wel een beetje klaar mee en hebben ze het in hun hoofd afgesloten. Je merkt dan aan de telefoon dat ze vaak weinig zin hebben om weer te moeten nadenken over een volgende keuze."*

De belangrijkste reden voor het afwijzen van de Training is evenwel dat spelers en ook ouders het een te zwaar middel vinden; een staf ook die niet in verhouding staat met het vergrijp: *"Zo erg was het nu ook weer niet wat ik heb / mijn kind heeft gedaan."* De KNVB-districtsmedewerkers hoorden dit soort geluiden regelmatig terug en ook in de interviews met de 'weigeraars' was dit een terugkerend argument. Vrijwel allemaal vonden ze hun 'daad' wel meevallen en sommigen beweerden zelfs dat hun geen enkele blaam trof. Met andere woorden: de 'weigeraars' hebben de neiging om het incident waarvoor zij bestraft worden te bagatelliseren. Bij de jongeren die de Training Sport & Gedrag hebben geaccepteerd zien we dit veel minder: zie 2.3.

Omdat de eerste maand van de pilot slechts één jongere bereid werd gevonden tot deelname zijn tussentijds twee maatregelen genomen om het aantal deelnemers aan de Training Sport & Gedrag te verhogen. Ten eerste is de naam van de maatregel veranderd van 'Sport & Gedrag *Interventie*' naar 'Training Sport & Gedrag.' De verwachting was dat de term training een minder zware lading had. Ten tweede werd besloten om deelname aan de Training aantrekkelijker te maken: in plaats van drie wedstrijden minder schorsing kregen jongeren nu vijf wedstrijden 'korting' als zij de Training met goed gevolg zouden afronden.

Deze twee maatregelen hadden wel enig effect – uiteindelijk werden nog eens vier jongeren bereid gevonden om de Training te gaan volgen –, maar het zorgde niet voor een heel groot verschil. De meeste 'weigeraars' vonden nog steeds dat de maatregel te zwaar was in verhouding tot hun overtreding: *"Het zou me veel tijd kosten en dat vind ik niet terecht."* Door de betrokkenheid van Halt bleven enkele jongeren (en hun ouders) bovendien het gevoel houden dat ze in de criminele hoek werden geduwd.

2.2 Jonge voetballers die over de schreef gaan: overeenkomsten en verschillen

In hoeverre zijn er overeenkomende kenmerken tussen de jongeren die op het veld over de schreef gaan? Hoe functioneren deze jongeren buiten het voetbalveld? In hoeverre misdragen ze zich ook wel eens op school, op straat of thuis? Zijn ze wel eens met politie of Halt in aanraking geweest?

“Ik ben een rustig persoon, maar wel fanatiek. Ik wil niet graag verliezen. Ik bemoei me normaal gesproken niet met opstootjes, maar nu wel omdat iedereen erop af ging en ik voor mijn teamgenoten wilde opkomen” (deelnemer Training Sport & Gedrag, 18 jaar).

De jongeren die over de schreef gaan op het voetbalveld hebben verschillende overtredingen begaan. We zien hierbij geen opvallende verschillen tussen de drie onderzoeksgroepen. Jongeren uit de weigergroep zijn voornamelijk geschorst voor het tegen de grond werken, slaan en natrappen van de tegenstander. Jongeren uit de experimentele groep zijn geschorst voor onder andere het uitdelen van een kopstoot en het slaan van de tegenstander. Jongeren uit de controlegroep hebben soortgelijke overtredingen gemaakt.

Voor veruit de meeste jongeren (alle drie de onderzoeksgroepen) was het de eerste keer dat ze zich hebben misdragen op het voetbalveld: slechts een vijfde van de jongeren – twee uit de ‘weigergroep’ en een uit de experimentele groep – zijn wel eens eerder geschorst. Daarbij valt op dat het bij de twee jongens uit ‘weigergroep’ ook destijds om een langdurige schorsing (4 resp. 7 wedstrijden) ging naar aanleiding van een fors incident. De betreffende jongen uit de experimentele groep was eerder maar één wedstrijd geschorst.

Verder valt het verschil in karakter op tussen de jongeren uit de experimentele – en controlegroep enerzijds de jongeren uit de weigergroep anderzijds. Waar de eerst genoemden doorgaans getypeerd worden als ‘fanatiek maar normaal gesproken fair’, daar staan verschillende ‘weigeraars’ te boek als enigszins agressief en behept met een kort lontje.

Hierna gaan we nog wat dieper in op de drie groepen.

Typering experimentele groep

Voor vier van de vijf deelnemers aan de Training Sport & Gedrag was het de eerste keer dat ze met een rode kaart en een schorsing te maken kregen. Ze omschrijven zichzelf als ‘fel’ en ‘fanatiek’ (bijv. bij balverlies meteen proberen de bal terug te winnen), maar ook ‘fair’ op het voetbalveld. Ze geven aan dat het niet had mogen gebeuren, maar dat de omstandigheden hen brachten tot hun daad (het incident waarvoor zij geschorst werden). Veel benoemde factoren in dit verband zijn dat de scheidsrechter onvoldoende optrad (*“Ik werd in die wedstrijd steeds geduwd, maar de scheids zag het niet”*) en een belangrijke of beladen wedstrijd (*“Er stond wel spanning op, want we konden periodekampioen worden”*).

Wat vooral opvalt is dat de deelnemers zich schuld bewust tonen en oprecht spijt lijken te hebben van hun overtreding. Normaal gesproken weten ze zich in te houden en zullen ze bijvoorbeeld ook niet expres hard ingaan op een tegenstander. Het zijn, kortom, relatief rustige jongeren zonder voetbalverleden met (zware) incidenten. Typerend in dit verband is de reactie van een moeder van

een van de deelnemers: *'Mijn zoon is een heel sociaal iemand. Hij pept andere mensen in het veld op. Hij is nog geen aanvoerder, maar zou hier wel geschikt voor zijn. Hij voetbalt al sinds z'n vijfde. Dit is de eerste keer dat hij een rode kaart heeft gekregen. Hij werd continu getreiterd en op een gegeven moment was hij er klaar mee. Direct na afloop van de wedstrijd heeft hij z'n excuses aangeboden.'*

Slechts één van de deelnemers aan de Training Sport & Gedrag zou kunnen worden getypeerd als (min of meer) 'logische overtreder', in de zin dat het een jongen betreft waarvan je zou kunnen verwachten dat het wel eens mis kan gaan in het veld. Het gaat hier om een jongen die al eens eerder is geschorst (één wedstrijd) en die het vanwege autisme soms lastig vindt om gedrag van anderen adequaat te interpreteren en hier goed op te reageren.

Typering weigergroep

Onder de groep 'weigeraars' bevinden zich meer jongeren die als 'logische overtreder' kunnen worden aangemerkt. Meer dan de helft van de 'weigeraars' omschrijft zichzelf als druk, soms ruw en agressief en met een kort lontje. Twee van de vijf jongeren uit de weigergroep hebben wel eens eerder een langdurige schorsing gehad van vier respectievelijk 7 wedstrijden.

Typering controlegroep

De jongeren uit de controle groep vertonen relatief veel overeenkomsten met experimentele groep, in de zin dat dat ze zichzelf omschrijven als fanatiek maar sportief. Twee vinden van zichzelf dat ze wel een beetje een kort lontje hebben. Geen van hen is ooit eerder geschorst. Het gros van deze jongeren vindt de straf (schorsing) die ze opgelegd hebben gekregen terecht; een enkeling van de straf aan de hoge kant. Ook hier betreffen het eerder 'incidentele' dan 'logische overtreders'.

Functioneren op school, op straat en thuis

Buiten het voetbalveld zijn er weinig verschillen tussen de jongeren uit de experimentele -, weiger- en controlegroep. Hun opleidingsniveau is vergelijkbaar: vrijwel allen zitten op het vmbo of mbo; een enkeling zit op de havo. Buiten het voetbalveld functioneren ze over het algemeen goed. Drie van de jongeren – één uit elke groep – zijn wel eens in aanraking geweest met de politie; voor wildplassen, diefstal respectievelijk vernieling. Eén van deze jongeren heeft een taakstraf van vier uur gekregen; een ander heeft al eens een Halt-traject gevolgd.

"Voorafgaand aan de Training Sport & Gedrag ging het al goed met betrokkene, zowel op als buiten het voetbalveld. Op school en thuis doen zich geen problemen voor. Hij bereidt tentamens goed voor" (Halt-medewerker).

2.3 Argumenten om deel te nemen aan de Sport & Gedrag Training

Hoe verhoudt de groep die kiest voor de Training Sport & Gedrag zich tot de groep die deze straf weigert en voorkeur geeft aan een schorsing? Hoe groot zijn beide groepen, waarin verschillen ze van elkaar en wat zijn hun overwegingen bij hun beslissing?

“Het leek me wel leerzaam en ik wilde weer snel op het veld staan. Daarom heb ik de Training Sport & Gedrag geaccepteerd” (deelnemer Training Sport & Gedrag, 14 jaar).

“Ik moet een training gaan volgen waar heel veel tijd in gaat zitten. Ik vind dat overdreven voor wat ik heb gedaan” (weigeraar Training Sport & Gedrag, 16 jaar).

In 2.1 zagen we al dat slechts een kwart van de jongeren die de Training Sport & Gedrag krijgt aangeboden in ruil van vermindering van het aantal wedstrijden schorsing, dit aanbod accepteert. De ‘weigeraars’ dragen de volgende argumenten aan voor hun keuze om niet mee te doen:

- de Training Sport & Gedrag ervaren ze als overdreven en niet in verhouding;
- het kost ze te veel tijd / ze willen er geen tijd voor vrij maken;
- ze willen niet als crimineel behandeld worden;
- ze voelen zichzelf ook slachtoffer.

Voor degenen die het aanbod accepteren spelen deze argumenten kennelijk een minder grote rol. Wat maakt dat zij wel de keuze maken om de Training Sport & Gedrag te volgen? Het belangrijkste verschil met de ‘weigeraars’ is dat de deelnemers veel minder de neiging hebben om het incident, waarvoor zij zijn bestraft, te bagatelliseren. Zij geven aan spijt te hebben van hun daad en de straf terecht te vinden. Daardoor is er minder aversie en meer bereidheid om iets te doen om hun daad te compenseren. Vanuit die basishouding hebben zij ook meer oog voor de voordelen die deelname aan de Training oplevert: *“Hoe sneller ik weer kan voetballen hoe beter.”*

Ook ouders spelen soms een rol bij de beslissing, zo blijkt uit de volgende reactie van een vader van een deelnemer: *“Ik heb het er met mijn zoon over gehad en vond dat hij moest meedoen aan de cursus. Hij zat fout en ik hoop dat hij er iets van opsteekt. Bijvoorbeeld wat wel en niet thuishoort op het voetbalveld.”*

De belangrijkste conclusie lijkt evenwel dat deelnemers al voor aanvang van de Training Sport & Gedrag over het nodige zelfinzicht en zelfbewustzijn beschikken. Zij tonen zich beduidend schuldbeuwer, geven aan spijt te hebben van hun daad en staan meer acceptierend tegenover hun straf. Dit in tegenstelling tot de groep ‘weigeraars’, die het over het algemeen schromelijk overdreven vinden.

Een Halt-medewerker: *“Dit was een vrij ideale kandidaat in de zin dat het een rustige, zelfbewuste jongen was, die direct al spijt had van het gebeurde en daarom goed meewerkte.”*

3 Ervaringen met de Training Sport & Gedrag

In dit hoofdstuk gaan we in op de ervaringen die de jongeren en de direct betrokkenen hebben gehad met de Training Sport & Gedrag. Achtereenvolgens staan we stil bij de volgende vragen.

- 1 Hoe ervaren en beleven de deelnemende jongeren de Training Sport & Gedrag zelf?
- 2 Wat vinden Halt-medewerkers, trainers/coaches en ouders/verzorgers ervan?
- 3 Hoe verloopt het excuusgesprek met de slachtoffers?

De opzet van de Training Sport & Gedrag

De Training Sport & Gedrag bestaat uit verschillende elementen. In onderstaand overzicht is het traject van de Training weergegeven:

1 Eerste afspraak bij Halt

A. Startgesprek met jongere en ouders.

B. Test jezelf! Wat voor voetballer ben ik?

Dit betreft een beknopte laagdrempelige test. Op basis van de gegeven antwoorden past de jongere in een profiel van een voetballer (gerelateerd aan sportiviteit). De Halt-medewerker en de jongere gaan daarover in gesprek.

C. Foto's met vragen en gesprek daarover. Op de foto's zijn situaties afgebeeld die (mogelijk) te maken hebben met onsportief gedrag in de sport.

D. Bespreken vervolg:

- voorbereiden excuus-/herstelgesprek (tevens oefenen);
- vervolgopdracht (jongere doet een van de volgende opdrachten: interview, PowerPoint presentatie, zoekopdracht internet, opdracht/gesprek over gedragsregels van de club);
- maken van afspraken.

2. Excuusgesprek en vervolgopdracht

E. Houden van excuus-/herstelgesprek met slachtoffer/benadeelde. De Halt-medewerker is daarbij aanwezig.

F. Uitvoeren vervolgopdracht.

3. Tweede afspraak bij Halt en Afsluiting

G. Evaluatie van het excuus-/en herstelgesprek.

H. Nabespreken van de vervolgopdracht.

I. De balans opmaken: wat heb ik geleerd en hoe ga ik nu verder?

=> Op basis van G, H en I maakt de jongere een gedragscode voor zichzelf.

3.1 Ervaringen van deelnemers

Hoe ervaren en beleven de deelnemende jongeren de Training Sport & Gedrag? Wat vinden zij goede en minder goede elementen en waarom? Missen zij nog aspecten?

“Ik heb veel van de Training Sport & Gedrag geleerd. Het kostte me wel veel tijd, maar het heeft ook iets opgeleverd” (deelnemer Training Sport & Gedrag, 14 jaar) .

Het algemene beeld is dat de deelnemers (zeer) positief zijn over de Training Sport & Gedrag en deze als nuttig ervaren. *“Je gaat erdoor nadenken over je eigen gedrag in het voetbalveld.”* Alle onderdelen worden nuttig bevonden, maar een aantal elementen springen eruit. Vooral *“Test jezelf! Wat voor voetballer ben ik”* en het bekijken en bespreken van Youtube-filmpjes van professionele voetballers die over de schreef gaan worden hoog gewaardeerd. Geen van de deelnemers kan iets bedenken wat beter had gekund of gemoeten en ook heeft niemand iets in de training gemist.

3.2 Ervaringen van ouders, trainers en Halt-medewerkers

Hoe ervaren en beleven direct betrokkenen (Halt-medewerkers, trainers/coaches, ouders/verzorgers) de Training Sport & Gedrag? Wat vinden zij goede en minder goede elementen en waarom? Missen zij nog aspecten?

“Het zou heel nuttig zijn om zo’n training , in afgeslankte vorm, bij de start van het seizoen met het hele team te doen. Er zitten echt hele nuttige elementen in. Door samen praktijksituaties en beelden te bespreken wordt duidelijk wat wel en niet kan op het veld en hoe iedereen daarin staat” (een ouder van een deelnemer).

Ouders

Enkele ouders zijn aanwezig geweest bij bepaalde onderdelen van de training. Andere ouders zijn telefonisch op de hoogte gehouden door de Halt-medewerker. Het beeld dat de ouders van de Training Sport & Gedrag schetsen is dat zij het inhoudelijk een goede training vinden die door kundige mensen wordt gegeven. Zij vinden het, naast de gesprekken die ze zelf met hun kinderen hebben gehad, goed dat professionals met hun kinderen aan het werk zijn om hen in te laten zien welk gedrag wel en welk gedrag niet thuis hoort op het voetbalveld. Elementen uit de training die door ouders in het bijzonder als waardevol worden omschreven zijn de praktijkvoorbeelden uit het professionele voetbal en het bespreken met de Halt-medewerker wat triggers kunnen zijn om in de fout te gaan. Geen van de ouders kon een negatief punt noemen over de training.

Trainers/ coaches

De trainers waren weliswaar op de hoogte van het feit dat een van hun spelers de Training Sport & Gedrag volgde, maar de meeste trainers waren er verder niet bij betrokken. Het vond plaats buiten hen om en er werd verder ook niet of nauwelijks over gecommuniceerd. Dat was wat hen betreft ook niet nodig: *“Prima dat X die training volgde en ik hoorde er zo nu en dan wel iets van hem over terug. Meer hoefde ook niet.”* Eén trainer vond de Training Sport & Gedrag voor ‘zijn’ speler totaal overbodig: *“Het was zijn eerste rode kaart en na afloop van de wedstrijd bood hij direct al aan*

iedereen zijn excuses aan. Dit overkomt hem nooit meer. Ik heb wel andere jongens in mijn team die vaker over de schreef gaan en waar deze Training veel meer geschikt voor is.”

Halt-medewerkers

Het algemene beeld dat de Halt-medewerkers schetsen is dat de verschillende trajecten positief zijn verlopen. Ook in deze gesprekken viel op dat de meeste deelnemers al met een redelijk goed zelfinzicht van start gingen. Zoals eerder gezegd werden sommige jongeren als “ideale deelnemer” omschreven: gemotiveerd, geïnteresseerd en meewerkend.

Het startgesprek en het daarbij ‘uitpluizen’ van de wedstrijd is volgens de Halt-medewerkers een van de belangrijkste en meest waardevolle onderdelen van de Training Sport & Gedrag. Tijdens deze gesprekken is in kaart gebracht wat er is gebeurd, waarom, en welke gevolgen dit had en voor wie. Hierbij is de wedstrijd stukje voor stukje doorgenomen met de jongere tot aan het moment dat het fout ging. Op die manier is helder geworden welke factoren een rol hebben gespeeld bij de escalatie van het gedrag.

Ook de zelftest ‘Welke voetballer ben ik?’ vinden de Halt-medewerkers een nuttig en cruciaal onderdeel van de Training Sport & Gedrag: *“Dat leverde veel gespreksstof op. Met de deelnemers is besproken wat sportief en onsportief gedrag is op het voetbalveld. Zij weten nu wat nodig is om een sportieve voetballer te zijn.”*

Het opstellen van een gedragscode bleek soms lastiger. Twee van de vijf deelnemers kwamen hier zelf niet uit en twee anderen hadden er meer tijd voor nodig (1,5 uur i.p.v. 1 uur) dan er voor stond. Maar uiteindelijk is het alle deelnemers met hulp van de Halt-medewerker wel gelukt.

Terugblikkend naar het geheel hebben de Halt-medewerkers geen onderdelen gemist in de Training Sport & Gedrag en waren er ook geen onderdelen die zij overbodig vonden. Zij vonden het alleen jammer dat het niet tot excuusgesprekken met slachtoffers kwam: zie 3.3.

3.3 Excuusgesprek met slachtoffers

Wat vinden de slachtoffers (bijv. de scheidsrechter of de tegenstander die bij het incident betrokken was) van de Training Sport & Gedrag? In hoeverre helpt het hen en geeft het hun genoegdoening?

“Er is helaas geen contact geweest met het slachtoffer. Wel heeft betrokkene een excuusbrief geschreven waarin hij zijn emoties beschrijft en uitlegt waarom hij in de fout is gegaan” (Halt-medewerker).

Bij geen van de deelnemers heeft een excuusgesprek plaatsgevonden. De Halt-medewerkers geven aan dat dit komt doordat zij niet de beschikking hebben gekregen over contactgegevens van het slachtoffer. Er was enige onduidelijkheid hierover in de communicatie tussen Halt en de KNVB. In plaats van het voeren van een excuusgesprek hebben de deelnemers wel een excuusbrief geschreven. Dat werd door zowel deelnemers als Halt-medewerkers als een nuttige opdracht beschouwd, omdat het de jongeren dwong zich te verplaatsen in het perspectief van het slachtoffer. Eén deelnemers werd vrijgesteld van deze opdracht, omdat hij al direct na afloop van de wedstrijd, waarin het incident plaatsvond, zijn excuses had aangeboden en meerdere getuigen bevestigden dat hij dit heel adequaat had gedaan. Het excuusgesprek had hier dus feitelijk al plaatsgevonden.

4 Opbrengsten en meerwaarde van de Training Sport & Gedrag in beeld

Het primaire doel van de Training Sport & Gedrag oftewel Training Sport & Gedrag is positieve gedragsbeïnvloeding door verbeterde bewustwording en zelfreflectie. Het moet er met andere woorden toe leiden dat jeugdvoetballers zelf tot het inzicht komen dat wat ze hebben gedaan niet kan en dat ze zich niet nog eens zo laten gaan. Zoals eerder vermeld is het aantal pilotdeelnemers te klein om representatieve uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit van de Training Sport & Gedrag. Wel kunnen er indicaties zijn voor mogelijke effectiviteit van de Training Sport & Gedrag. De vragen die in dit hoofdstuk centraal staan zijn:

- 1 Wat hebben de deelnemers van de Training Sport & Gedrag geleerd?
- 2 In hoeverre heeft er, volgens direct betrokkenen (Halt-medewerkers, trainers/coaches, ouders/verzorgers), een attitude- en gedragsverandering bij deelnemers plaatsgevonden?
- 3 Beperkt een eventuele attitude- en gedragsverandering zich tot het voetbalveld of zijn veranderingen ook daarbuiten merkbaar?
- 4 Hoe duurzaam zijn eventuele attitude- en gedragsveranderingen?
- 5 In welke mate zien we bovenvermelde resultaten en effecten ook terug bij niet-deelnemers (jongeren, die alleen een schorsing hebben ondergaan)?

4.1 Attitude- en gedragsverandering volgens de deelnemers zelf

Wat hebben de deelnemers van de Training Sport & Gedrag geleerd? In hoeverre heeft er, volgens de deelnemers zelf, een attitude- en gedragsverandering bij hen plaatsgevonden en zo ja op welke vlakken? Waaruit blijkt dit concreet? Zijn er eventuele verschillen in resultaat tussen deelnemers?

“Sinds de Training Sport & Gedrag denk ik meer na over mijn gedrag en ik kan me beter beheersen op het voetbalveld” (deelnemer Training Sport & Gedrag, 16 jaar).

De Training Sport & Gedrag heeft er, zo geven de meeste deelnemers aan, voor gezorgd dat zij nog bewuster zijn geworden van hun eigen gedrag op het voetbalveld. In het verlengde daarvan bemerken de meesten ook wel wat gedragsveranderingen bij zichzelf:

- *“Ik probeer me minder met opstootjes in het veld te bemoeien door eerder weg te lopen.”*
- *“Het lukt me om sneller rustig te worden als er iets gebeurt op het veld.”*
- *“Ik heb geleerd me meer in te houden als er een overtreding wordt begaan. Ik reageer daar nu misschien net iets minder fel op.” En: “Ja, ik gedraag me nu wel sportiever.”*
- *“Ik weet beter wat ik moet doen als ik me boos begin te voelen.”*

4.2 Attitude- en gedragsverandering volgens de omgeving

In hoeverre heeft er, volgens direct betrokkenen (Halt-medewerkers, trainers/coaches, ouders/verzorgers), een attitude- en gedragsverandering bij deelnemers plaatsgevonden en zo ja op welke vlakken? Waar merken ze dat concreet aan? Zijn er eventuele verschillen in resultaat tussen deelnemers?

"Sommige jongeren hadden al een redelijke mate van zelfinzicht, alleen is dit inzicht door de training verder verdiept" (Halt-medewerker).

Ouders

Zoals eerder gezegd waren de deelnemers aan de Training Sport & Gedrag over het algemeen altijd al felle, maar faire jongens op het voetbalveld. Na het incident toonden ze zich vrijwel direct schuld bewust, wat hen deed openstaan voor de Training Sport & Gedrag. Hieruit blijkt dat deze jongeren al bij de start van de Training over de nodige mate van zelfinzicht beschikten. Tegen die achtergrond is het niet verwonderlijk dat het merendeel van de ouders aangeeft geen wezenlijke veranderingen te hebben waargenomen bij hun kinderen na de Training Sport & Gedrag. De mentaliteit en het gedrag van de deelnemers is in het beeld van de meeste ouders grotendeels hetzelfde gebleven.

Toch zijn er ook twee moeders die wel enige gedragsverandering bespeuren. Eén van deze moeders vertelt haar zoon te hebben zien veranderen op het voetbalveld omdat hij dingen makkelijker naast zich neer kan leggen. Hij zegt weinig meer op het veld en loopt weg nadat er een overtreding is gemaakt. De moeder van de eerder genoemde jongere met autisme geeft aan dat haar zoon voorheen meer slachtoffer voelde na incidenten op het veld, omdat hij dan het gevoel had getreiterd te worden. De Training Sport & Gedrag heeft er volgens deze moeder voor gezorgd dat haar zoon meer oog heeft gekregen voor zijn eigen rol. Nu maakt hij soms andere keuzes, bijvoorbeeld door niet mee te doen met een wedstrijd als er tegen een sterk rivaliserend team wordt gespeeld.

Trainers

Net als de meeste ouders zien ook de trainers geen of geen grote veranderingen bij de jongeren in hun team die hebben deelgenomen aan de Training Sport & Gedrag. Ook zij benadrukken dat het ook daarvoor al sportieve en benaderbare jongens waren, met normaal gesproken voldoende zelfbeheersing. Een van de trainers verwoordt het als volgt: *"Het is op zich een sociale, rustige jongen, maar wel één die slecht tegen onrecht kan. Dat gaat er nooit helemaal uit, maar hij weet best dat hij zich moet leren beheersen."*

Halt-medewerkers

De Halt-medewerker hebben de indruk dat de Training en gesprekken de jongeren meer inzicht hebben gegeven over hoe bepaald gedrag op het voetbalveld ontstaat. Bijvoorbeeld: *'Bij één van de jongeren kon je zien dat het lampje op een gegeven moment ging branden. Zo snapte hij beter hoe en wanneer irritaties bij hem ontstaan.'* En over de jongen met een vorm van autisme: *"Pas tijdens de Training begon hij echt te begrijpen dat hij geen slachtoffer is, maar zelf ook invloed heeft op situaties in het veld. Dat was echt een eye-opener voor hem."*

Tegelijk benadrukken ook de Halt-medewerkers dat de meeste deelnemers al voor de start van de Training over een behoorlijke mate van inzicht en schuld bewustzijn beschikten. Voor vier van de vijf was het de eerste keer dat ze een schorsing opgelegd kregen. In die zin viel er geen enorme winst op het gebied van gedragsverandering te boeken.

4.3 Attitude- en gedragsverandering buiten het voetbalveld

Bepert een eventuele attitude- en gedragsverandering zich tot het voetbalveld of zijn veranderingen ook daarbuiten merkbaar (op school, op straat, thuis)? Zijn er eventuele verschillen in resultaat tussen deelnemers?

“De jongeren die ik heb begeleid functioneerden op verschillende gebieden eigenlijk al prima bij de start van de training. Thuis en op school gedroegen ze zich goed en de meesten hebben een bijbaantje. Hele gewone jongens dus” (Halt-medewerker).

Zowel de jongeren zelf, Halt-medewerkers en ouders geven aan dat de deelnemers zich na de Training Sport & Gedrag niet anders gedragen buiten het voetbalveld dan voorafgaand aan de Training. Tegen de achtergrond dat het stuk voor stuk geen ‘relschoppers’ waren is dat niet verwonderlijk. Ze gedroegen zich over het algemeen al prima; thuis, op school en op straat.

4.4 Duurzaamheid attitude- en gedragsverandering

Hoe duurzaam zijn eventuele attitude- en gedragsveranderingen? In hoeverre is de deelnemer na het Halt-voetbaltraject nog betrokken geweest bij incidenten (recidive)?

“Ik vind het vooral erg dat andere mensen de dupe zijn geworden van mijn gedrag op het voetbalveld. Ik wil dit absoluut niet nog een keer en neem ook mijn verantwoordelijkheid”. (deelnemer Training Sport & Gedrag, 16 jaar).

Bij geen van de deelnemers aan de Sport & Gedrag Training hebben zich nieuwe incidenten op het voetbalveld voorgedaan. Alle respondenten (jongere, Halt-medewerker, trainer en ouder) achten de kans klein dat de deelnemers aan de Training nog een keer over de schreef gaan. Een Halt-medewerker geeft aan dat jongeren goed om gingen met feedback en er vervolgens ook goed over nadachten. Ook weten de jongeren nu wat de consequenties zijn van onsportief gedrag. Een belangrijke drijfveer om deel te nemen aan de training was om weer sneller te kunnen voetballen. Zij willen het dus niet riskeren om nog een keer geschorst te worden. Het incident en alle gevolgen daarvan hebben een diepe impact op sommige deelnemers gemaakt. Dit is één van de redenen waarom de kans op recidive als laag wordt ingeschat.

Over één van de deelnemers bestaat bij de betrokken Halt-medewerker enige twijfel. Het betreft hier de jongere met autisme. De Halt-medewerker: *“Ik ben er redelijk van overtuigd dat hij niet nog eens fysiek geweld gaat gebruiken, maar dat blijft toch afwachten.”* De jongen zelf toont zich zekerder: *“Het gebeurt echt niet nog een keer. 0.01 procent dat het nog eens mis gaat.”*

4.5 Resultaten bij niet-deelnemers: het effect van schorsen

In welke mate zien we bovenvermelde resultaten en effecten ook terug bij niet-deelnemers (jongeren, die alleen een schorsing hebben ondergaan)? Welke verschillen zien we op dit punt tussen deelnemers en niet-deelnemers?

“Ik ben misschien wel een beetje rustiger geworden in het veld na de schorsing. Ik heb geleerd om niet alles zelf op te willen lossen, maar om gebruik te maken van de scheidsrechter” (geschorste jongere controlegroep, 14 jaar).

Een jongen uit de controlegroep zegt zich na zijn schorsing meer in te houden in het veld, maar de anderen zeggen zich na hun schorsing niet echt anders te zijn gaan gedragen. Zowel deze jongeren zelf als hun trainers geven aan dat het, één uitzondering daargelaten, al geen jongens waren die vaak over de schreef gingen; net als de experimentele groep ging het om zogeheten ‘incidentele overtreders’.

Eén van de trainers vertelt dat het incident en de daarop volgende langdurige schorsing veel indruk heeft gemaakt op ‘zijn’ speler: *“Hij heeft daar echt een klap van gekregen. Het was al een terughoudende speler, maar hij is nu nog terughoudender geworden. De KNVB straft zonder aanzien des persoons. 7 wedstrijden schorsing voor een eerste overtreding is aan de zware kant.”*

Er hebben zich tot op heden geen nieuwe incidenten voorgedaan sinds de schorsing bij de jongens uit de controlegroep. Alle jongeren uit de controlegroep achten de kans klein dat ze in de toekomst nog eens in de fout gaan. Ook hun trainers verwachten niet dat ze nog een keer over de schreef gaan. Exemplarisch in dit verband is de volgende uitspraak van een van deze trainers: *“Door omstandigheden ging het een keer mis. Dat is niet goed, maar kan een keer gebeuren. Maar ik denk wel dat het een goede wak-up call is geweest.”*

5 Conclusies en aanbevelingen

In dit afsluitende hoofdstuk geven we, op basis van de resultaten zoals gepresenteerd in hoofdstuk 2 tot en met 4, samenvattend antwoord op de centrale onderzoeksvragen uit 1.1. Vervolgens volgt een reflectie op de resultaten, met als belangrijkste vraag; wat valt er van de pilot met de Training Sport & Gedrag te leren met het oog op een eventueel vervolg?

In het seizoen 2014-2015 hebben de K NVB-districten West II en Zuid I geëxperimenteerd met een educatieve straf in het voetbal. Aan twintig jeugdvoetballers die vanwege wangedrag een schorsing opgelegd hebben gekregen, is de mogelijkheid geboden om een deel van die schorsing kwijtgescholden te krijgen door een Training Sport & Gedrag te voltooien. Vijf van deze jongeren (oftewel 25 procent) hebben uiteindelijk deelgenomen aan de zogenoemde Training Sport & Gedrag. De beoogde respons lag hoger, maar doordat deze nieuwe interventie nog onvoldoende was ingebed in de organisatie van de KNVB verliep de werving enigszins moeizaam.

Het doel van de Training Sport & Gedrag is gedragsbeïnvloeding op basis van meer bewustwording en zelfreflectie, recidive vermindering en genoegdoening voor eventuele slachtoffers. Het moet er met andere woorden toe leiden dat jeugdvoetballers zelf tot het inzicht komen dat wat ze hebben gedaan niet kan en dat ze zich niet nog eens zo laten gaan.

Samenvatting en conclusies

1. Welke jeugdvoetballers kiezen voor de Training Sport & Gedrag en hoe verhouden zij zich tot jongeren die er niet voor kiezen?

Hoewel de onderzoeksgroep te klein is om vergaande conclusies te kunnen trekken, lijkt het erop dat slechts een relatief kleine groep jongeren bij herhaling fors over de schreef gaat op het voetbalveld. Voor vier vijfde van de geschorste jongeren was het de eerste keer. Het waren vooral de omstandigheden die ervoor zorgden dat zij zich lieten gaan of provoceren. Zij hadden daar direct na afloop spijt van en kunnen worden getypeerd als fanatieke, maar normaal gesproken faire voetballers.

De belangrijkste 'recidivisten' bevinden zich onder de jongeren die niet wensten deel te nemen aan de Training Sport & Gedrag (weigergroep). In deze groep zitten de zogeheten 'logische overtreders': jongeren die te boek staan als enigszins agressief en behept met een kort lontje. Zij hebben bovendien de neiging om hun rol in het incident te bagatelliseren: de schorsing vinden zij onterecht en/of te hoog en van deelname aan de Training Sport & Gedrag zien zij af omdat ze die maatregel niet in verhouding vinden staan tot hun vergrijp.

Voor de uiteindelijke deelnemers aan de Training Sport & Gedrag speelt dit veel minder. Zij tonen zich beduidend schuldbeuwer en staan meer accepterend tegenover hun straf.

Buiten het voetbalveld functioneren de jongeren uit de gehele onderzoeksgroep over het algemeen goed. Dit geldt voor zowel de experimentele -, controle- als weigergroep.

2. Hoe wordt de opzet van de Training Sport & Gedrag gewaardeerd? Wat gaat goed, wat kan beter?

Deelnemers, ouders en betrokken Halt-medewerkers zijn zonder uitzondering (zeer) positief over de Training Sport & Gedrag. Vooral de onderdelen “Test jezelf! Wat voor voetballer ben ik?”, de reconstructie van het incident en het reflecteren aan de hand van concrete beelden van buitensporig gedrag worden hoog gewaardeerd. Dit levert veel gespreksstof op en biedt nuttige inzichten.

Door organisatorische en communicatieve redenen (met name: het ontbreken van contactgegevens) hebben geen excuusgesprekken met slachtoffers plaatsgevonden. In plaats daarvan hebben deelnemers wel een excuusbrief geschreven, wat hen in ieder geval dwong om zich in het perspectief van het slachtoffer te verplaatsen.

Trainers zijn niet of nauwelijks bij de Training Sport & Gedrag betrokken. Zij staan er doorgaans ook wat verder van af. Dat zij van de deelname van een van hun spelers op de hoogte zijn is voor hen voldoende.

3. Wat levert de Training Sport & Gedrag op? Wat is het effect ervan op het gedrag van de deelnemers?

Alle vijf de deelnemers vonden de Training Sport & Gedrag nuttig en zeggen er ook het nodige van te hebben opgestoken. Het heeft ervoor gezorgd dat zij nog bewuster zijn geworden van hun eigen gedrag op het voetbalveld en dat zij zich nog beter weten te beheersen. Aan de andere kant geven ouders, trainers en Halt-medewerkers aan dat ze geen wezenlijke mentaliteits- en gedragsveranderingen hebben waargenomen bij deze jongeren. Ook vóór de Training Sport & Gedrag waren het over het algemeen al sportieve, fatsoenlijke en benaderbare jongens, die zich doorgaans redelijk wisten te gedragen. Die positieve basis en attitude is alleen nog wat sterker geworden.

Training Sport & Gedrag versus reguliere schorsing: aanbevelingen

De onderzoeksvraag die in deze evaluatie centraal stond was:

Heeft de Training Sport & Gedrag meerwaarde ten opzichte van een reguliere schorsing en zo ja voor wie en op welke vlakken?

Voor zowel de deelnemers aan de Training Sport & Gedrag als de jongeren die een reguliere schorsing opgelegd kregen (controlegroep) geldt dat ze, enkele maanden later, niet opnieuw betrokken zijn geraakt bij incidenten. Beide groepen gedragen zich sindsdien naar behoren op het voetbalveld en ook daarbuiten. Op zichzelf is dat ook niet zo verwonderlijk, aangezien het in beide groepen lijkt te gaan om zogeheten ‘incidentele overtreders’: jongeren zonder verleden met (zware) incidenten, die door een samenloop van omstandigheden een keer fors over de schreef zijn gegaan c.q. zich lieten provoceren. Kort na het incident toonden ze zich al schuld bewust. Sommigen boden direct na afloop van de bewuste wedstrijd hun excuses aan betrokkenen aan. In die zin toonden deze jongeren al een behoorlijke mate van zelfinzicht. Om die reden wordt de kans op herhaling door deze jongeren zelf als ook door direct betrokkenen in hun omgeving (ouders, trainers) laag ingeschat.

Omdat dit dus geldt voor zowel de experimentele als controlegroep kan worden geconcludeerd dat de Training Sport & Gedrag weliswaar veel positieve en inzichtgevendende elementen bevat, maar dat het voor *de huidige groep deelnemers* niet veel toevoegt in vergelijking met een reguliere schorsing. De Training Sport & Gedrag is bedoeld om jonge voetballers bewust te maken van hun eigen gedrag, maar de deelnemers aan de pilot bleken al over het nodige zelfinzicht en (schuld)bewustzijn te beschikken. Daarmee was het doel van de Training Sport & Gedrag dus al in zekere mate bereikt nog voordat de Training was gestart. Anders gezegd: het betreft hier een groep waar niet al te veel winst meer viel te boeken. Derhalve lijkt de Training Sport & Gedrag veel meer geschikt voor jongeren die zich in veel mindere mate bewust zijn van hun eigen gedrag en onvoldoende inzicht hebben in hun eigen negatieve rol daarin.

In aansluiting hierop lijkt het geen toeval dat de Training Sport & Gedrag uitgerekend bij de jongen die het meest aan dit laatste profiel voldoet, het grootste effect te weeg heeft gebracht. Van alle deelnemers was hij de enige die al eens eerder een schorsing had gehad. Zijn betrokkenheid bij het incident, dat tot zijn nieuwe langdurige schorsing leidde, kwam voor betrokkenen ook niet helemaal als een verrassing: hij was altijd al licht ontvlambaar. Daardoor behoorde deze jongen, in tegenstelling tot de andere deelnemers, tot de groep van zogeheten 'logische overtreders'. Door de Training Sport & Gedrag leerde hij in te zien dat hij te allen tijde verantwoordelijk is voor zijn eigen gedrag en geen slachtoffer is van de omstandigheden.

In het verlengde hiervan verdient het sterk aanbeveling om onderscheid te maken tussen 'incidentele' en 'logische overtreders'. 'Incidentele overtreders' zijn een keer te ver gegaan en beseffen dat ook zelf. Omdat zij schuld bewust zijn en over een zekere mate van zelfinzicht beschikken lijkt een wake-up call in de vorm van een schorsing voor deze groep te volstaan. Voor 'logische overtreders' is dat niet voldoende. Een schorsing verandert immers niets aan hun zelfinzicht. Juist voor deze groep kan de Training Sport & Gedrag een effectief middel zijn.

In de praktijk is het onderscheid tussen 'incidentele' en 'logische overtreders' echter niet goed werkbaar. Want hoe valt te bepalen wie tot welke groep behoort? De meeste praktische en daarmee logische insteek is om de Training Sport & Gedrag op te leggen aan 'recidiverende' jongeren. Wanneer een jeugdvoetballer immers vaker over de schreef gaat is een wake-up call in de vorm van een schorsing kennelijk niet voldoende geweest. Een zwaarder middel is dan op zijn plaats. De Training Sport & Gedrag kan bij deze jonge voetballers een attitude- en daarmee gedragsverandering bewerkstelligen.

Tegelijk weten we door de reacties van de 'weigeraars' dat juist deze groep niet erg open staat om deel te nemen aan een dergelijke Training. Ze vinden het overdreven, niet in verhouding staan tot hun overtreding en zijn dan ook niet bereid om tijd vrij te maken om een intensieve training te volgen met sessies en huiswerk over sportief gedrag. Deelname op basis van vrijwilligheid lijkt hier daarom niet op zijn plaats. Derhalve wordt aanbevolen om de Training Sport & Gedrag aan deze specifieke groep eenzijdig op te leggen als strafmaatregel. Dit zou betekenen dat het tuchtrecht hierop moet worden aangepast. Tevens vraagt het om een zeer goede registratie van incidenten en schorsingen, zodat direct duidelijk is wanneer een jeugdvoetballer een tweede keer over de schreef gaat. Op deze manier krijgt de Training Sport & Gedrag ook een duidelijkere positie in de organisatie, waardoor het de aandacht krijgt die het verdient en nodig heeft.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam

T +31 (0)20 625 75 37
dsp@dsp-groep.nl
www.dsp-groep.nl

KvK A'dam 33176766

DSP-groep, opgericht in 1984, is een onafhankelijk landelijk bureau voor onderzoek, advies en management, met vijftig medewerkers. We werken in opdracht van overheden en maatschappelijke organisaties op regionaal, lokaal en (inter)nationaal niveau.

Werkvelden

De werkvelden waarop we de meeste expertise hebben opgebouwd zijn veiligheid, jeugd, sport, kunst en cultuur, onderwijs, openbare ruimte en groen, sociaal beleid, stedelijke vernieuwing, zorg en welzijn, wonen en wijkgericht werken.

Dienstverlening

We ondersteunen onze opdrachtgevers bij complexe vraagstukken. We kunnen onderzoek doen, een registratiesysteem of monitor ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of tijdelijk het management voeren. DSP-groep geeft ook trainingen, workshops en lezingen.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.